

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Schrøder, Frederik.

Titel | Title:

Johannes E. Schrøder.

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : P. Haase & Søn, 1921

Fysiske størrelse | Physical extent:

58 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

F. Schroder.

Johannes E.
Schroder.

1921.

C. C. Petersens Bogtrykkeri, København

LEVNEDSLØB

UDGIVET AF KIRKELIGT SAMFUND 1898

I.

JOHANNES E. SCHRØDER

AF

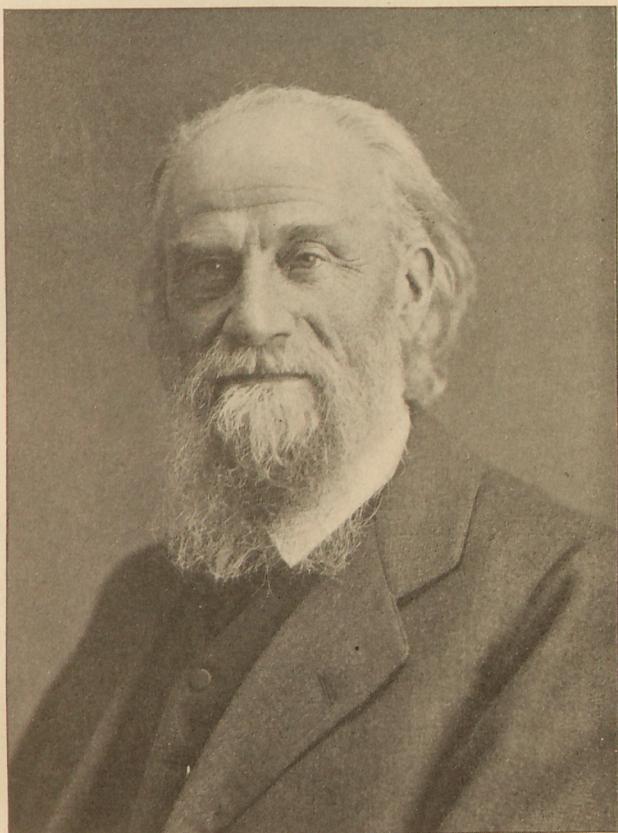
FREDERIK SCHRØDER

ASKOV

KØBENHAVN 1921 — FORLAGT AF P. HAASE & SØN

Lønborg fot.

Trovel og værdio
Johⁿ E. Sjørød

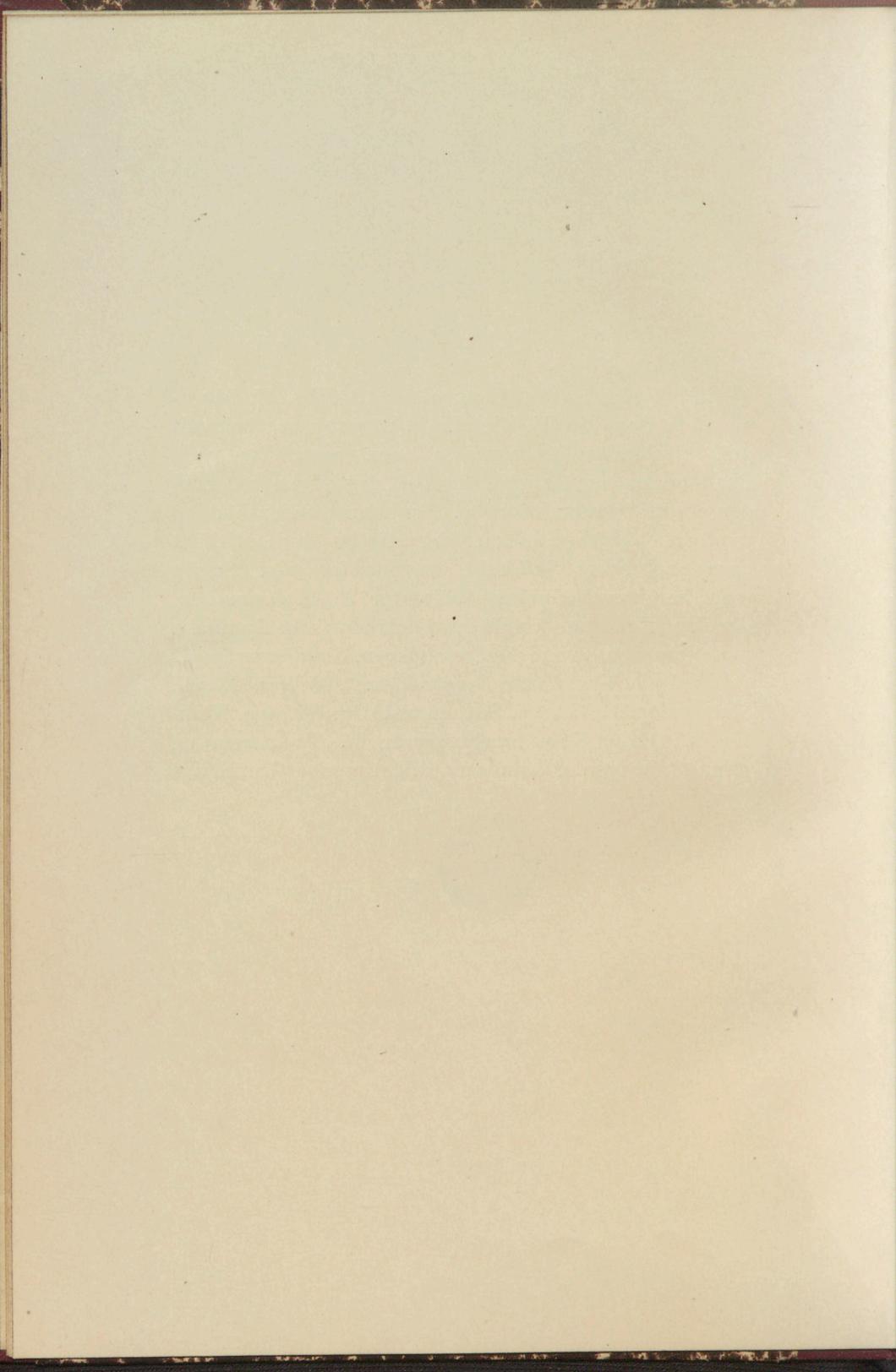

FORORD

JEG skylder en Tak ikke alene til Johs. E. Schrøders Børn for Tilladelsen til at gøre mig bekendt med Farbroders Optegnelser, men ogsaa for gode Raad under mit Arbejde, en Tak, jeg særlig retter til den yngste Datter *Elisabeth*. Fra mange Sider har jeg modtaget skriftlige Bidrag, der alle har hjulpet til at gøre Farbroders Skikkelse levende for mig. Særlig maa fremhæves Gymnastikdirektør *N. H. Rasmussen*, der ikke alene har fortalt om Farbroder som Gymnast, men som den varme Fædrelandsven, Sløjdlærer *Jesper J. Korsholm*, Frk. *Louise Fenger*, Gdr. *P. Madsen (Roost)*, Statsgeolog *V. Milthers*, Sognepræst *Chr. Welding*, Klokker *J. Olsen*, Kommunelærerinde *M. Thomassen* og »En af de gamle, som har siddet under Grundtvigs Prædikestol«.

Askov, ved Paasketid 1921.

Frederik Schrøder.

Tro vel og vær tro.

MED Johannes E. Schrøder er *en af de gamle,* der sad under Grundtvigs Prædikestol, gaaet bort. Vartov var hans kirkelige Hjem; Johs. Schrøder var saa sammenlevet med dette lille, lave Kirkerum, at Præsterne kunde skifte, Flokke af Menigheden udvandre til ny grundtvigske Menighedskredse — Johs. Schrøder blev. Søndag efter Søndag gav han trofast Møde; sjældent søgte Blikket forgæves hans Stol langt nede i Kirken; han var en af dem, der kom først, og som sjældent brød op, før hele Tjenesten var til Ende. Men i de senere Aar saa man den høje, patriarkalske Skikkelse, med det lange Haar bølgende ned ad Nakken, med det stride, lidt vildtvoksende Skæg, med de stærke Ansigtstræk, der paa en Gang vidnede om Livets alvorlige Kampe og om Troens Sejr, stiltfærdigt rejse sig fra sin Stol, naar Præsten gik paa Prædikestolen, for at søge op mod Alteret; her stod han da i Midtergangen, maaske støttet til et af Stolestaderne, og lyttede anspændt med Haanden bag Øret, at ikke et Ord skulde gaa ham forbi. Fulgtes man med ham hjem fra Kirke, skulde man have passet godt paa, hvis man ikke vilde gribes i at have været uopmærksom under Prædikenen, saa godt havde

den gamle Mand fulgt med, saa stærkt tænkte han over, hvad der ikke var helt lige til. Der er vist mange unge Mennesker, for hvem den store Oplevelse ved at komme i Vartov var at se den gamle Kærne fra Grundtvigs Tid og faa Lov at dele deres Lovsangs Festtoner og ydmyge takfyldte Andagt. Johs. E. Schröder mindes derfor af den unge Slægt som en af dem, der bar levende Bud om det stærke Menighedsliv i Grundtvigs nærmeste Kreds.

Johannes E. Schröder var *den ydmyge, trofaste, selvfornægtende Tjener*, baade naar det gjaldt Land og Folk, og naar det var Menigheden hjemme og ude, der kaldte paa ham. — Som Dreng vilde han altid have sine Søstre til at fortælle Grimms Eventyr om »den trofaste Johannes«. Trangen til at være trofast laa dybt i hans Sind fra Fødselen af; under Opvæksten følte Johannes sig trykket af, at han ikke havde saa let ved at lære som den ældre Broder Ludvig; derved førtes han tidlig ind paa at udfylde, hvad han manglede i Hurtighed og Klogskab, gennem sit trofaste Arbejde. — Da han i 1867 skulde aabne sin Højskole i Sydsjælland, talte han ud fra Folkevisens Ord: »der er saa mange i Danmark, som alle vil Herre være« — om, at Skolens Opgave er at oplyse de unge om, at det er bedst for dem selv at *tjene* alt, hvad der er sandt i Livet, saa vi kan synge: Der er saa mange i Danmark, som alle vil Tjenere være — og nu staar Landet i Grøde.

Denne Vilje til at tjene kom i særlig Grad *Kirke-*
ligt Samfund til Gode. Der var maaske ingen af Vartov Præster, som Johs. Schröder stod saa hjertelig nær som V. J. Hoff. Da denne stiftede K. S. af 98, laa det saa lige for, at Johs. Schröder blev Samfundets Forretningsfører. Her trak han i gode og onde Dage

en stor Del af Læsset. Han lød det ikke være nok med at holde Regnskaberne i Orden og føre Forhandlingsprotokollen ved Styrelsesmøderne: han fik lagt hele sit trofaste og udholdende Hjertelag ind i disse Sager. Han blev aldrig træt i sin Iver for den Sag, han tog sig af, og han virkede derved saa ildnende paa de andre, at de heller ikke kunde blive trætte. Skønt han dannede sig sin selvstændige Mening om Tingene, søgte han aldrig at trænge sig frem eller gøre sig bemærket. Kirkeligt Samfund skylder denne Medarbejder en Tak for usvigelig Trofasthed gennem de 15 Aar, han var dets Forretningsfører, ja, frem til den Dag, da Kræfterne svigtede den gamle Tjener.

· SLÆGTEN OG BARNDOMSHJEMMET.

DET kan ofte være en god Hjælp for den enkelte til at vinde Forstaaelse af de skiftende Hovedstrømninger i vort Folks aandelige Liv, naar vi kan finde Midler til at efterspore Indvirkningerne af denne Skiften i vor egen Slægts Udvikling.

Fra lille Dreng lyttede Johannes Schröder med aabne Øren, naar hans gamle, hen mod 70-aarige Fader gav sig til at fortælle om sin Fader igen, og da han blev voksen, samlede han selv, hvad han kunde faa oplyst om sin Slægt; med sin Kærlighed til Islændingenes Slægtssagaer har han haft et vaagent Øje for Ættens Samhørighed og gerne villet forplante sin Viden til de yngre Slægtled. Naar han fortalte om de henfarne Slægter, kunde hans Øjne lyse af Taknemlighed over den gode Guds Gave at være kommet af »godt Folk«, men han vilde »skrive Forældrenes Gerninger alle«, ikke dække over deres Fejl.

Takket være denne Samlerflid og Sanddruhed kan vi da følge Schröderslægten tilbage til Sønderjyllands Jord, hvor Stamfaderen, *Andreas Schröder* (d. 1630), var Handelsmand og Raadmand i Haderslev, men kom i Armod, da de kejserlige Tropper 1627 hærgede Jylland. Trods det tyskklingende Navn,

der vel rettest ud fra Plattysk tolkes som »Møller«, hører Slægten saaledes, saa langt den kan følges tilbage, hjemme paa ægte dansk Grund, ja, har tidlig faaet tysk Overmagt at føle paa brutal Maade. Naar Johs. E. Schrøder sit Liv igennem blev den ufortrødne Talsmand for den sønderjydske Sag, der aldrig strøg Flaget, saa skyldes det ikke alene den Ilddaab, han fik paa Als i 1864, men ogsaa dette, at det var Slægtens Vuggeland, han kæmpede for.

De to næste Slægtled er lærde og nidkære Præstemænd af den gammellutherske Skole i Jesper Brochmands Aand. Derefter fulgte en pietistisk »Jubellærer«, Rektor Johannes Schrøder, Frederiksborg.

Nu sker imidlertid det mærkelige, at denne gamle lærde Slægt følger Tidens Løsen: Lad os vende tilbage til Naturen, saa de følgende Led søger ud fra Studerekamrene til Skov og Mark.

Det er *Peter Schrøder* (1741—1821), der efter Studentereksamen bryder ud for at lære Forstvæsenet fra Grunden af som »Hundredreng«. Han tjener sig op til kgl. Skovrider paa Ulfshus ved Haderslev, saa at Slægten altsaa med ham vender tilbage til sit gamle Hjemland. *Jens Peter Schrøder* (1782—1860) fik intet lært som Dreng, da han gik i tysk Almueskole. Han maatte tidlig ud i Verden for selv at tjene sit Brød, men stræbte alt imens at bøde paa sin mangelfulde Børnelærdom; i Følelsen af sin egen Mangel var han senere ikke bange for at ofre noget paa at skaffe sine Børn god Undervisning. Jens Peter søgte over til Øerne, blev Skytte paa Basnæs ved Skelskør, senere paa Engestofte. Det kneb med at klare sig med den ringe Løn; han maatte saa skaffe sig en Bifortjeneste ved at fodre sin Embedshest godt op og sælge den. Da Christianssædes store Skovdistrikt paa

2000 Tdr. Land Skov i 1813 blev ledig, henvendte J. P. Schröder sig til den gamle Statsminister Greve Chr. D. Fr. Reventlow. Den retsindige Greve sagde da til ham: »Jeg hører, De handler med Heste? Saa kan De ikke være en ærlig Mand.« Det lykkedes dog tilsidst Schröder at gøre Greven begribeligt, at det var Nøden, der havde drevet ham til at gribe til denne Udvej.

Gennem 40 Aar kom saa J. P. Schröder til at lede Christianssædes Skovbrug; han gik med Liv og Sjæl op i sit Skovarbejde, sørgede, naar Greven lod Skov forhugge i Statsbankerottens Krisetider, men frydede sig over den ny Skovbestand, hvor den sumpede Skovbund var bleven afvandet ved ny Grøfter.

I aandelig Henseende var han Barn af det bedste i Rationalismen, en streng, men omsorgsfuld og retfærdig Mand saa vel overfor sin Familie som i Forholdet til sine Skovbetjente. Han var gudhengiven og meget taknemlig for sin Lod paa Jorden og haabede paa, at hans gode Vilje, Troskab og Pligtopfyldelse skulde blive taget for god af den kærlige Gud i Evigheden. Men han var højtalende og bandede stærkt som mange af hans samtidige. Hos den lille Johannes vakte det indre Gru, naar han hørte de stærke Eder, men han glemte aldrig, hvordan hans Fader, da denne en mørk Aften faldt over Vognstangen ude i Gaarden, med Ansigtet og Hornbrillerne lige ned mod Stenene, i sin store Smerte stønnede: »Herre Jesus«.

Den levende Sans for Bøndefrihed, Borgervel og Almueoplysning, der prægede saavel Johannes som Broderen Ludvig, skyldes sikkert Barndomsindtryk fra den gamle Bondeven Chr. Reventlows Gods.

Skovrider J. P. Schröder var to Gange gift; hans

første Hustru var Datter af en Snedkermester i København. Et Aar efter hendes Død giftede Skovrideren sig paany (1833) med *Frederikke Lovise Hviid* (1803—39), Datter af Gæstgiver og Færgeforspagter Hviid i Taars. Jomfru Hviid var allerede i 1820 kommen i Huset hos Sognepræst Clausen-Bagge i Utterslev, og hun fulgte med ham, da han flyttede til Præstegaarden i Rubbelykke. Med hende fik den gamle Skovrider tre Børn: *Christian* (1834—86), der blev Skovrider som sine Fædre, men som i god Forstaaelse med sine Helbrødre efter 1864 lagde hele sin Kraft ind i Arbejdet for sin Egns aandelige og materielle Udvikling, *Ludvig* (1836—1908) og *Johannes* (f. ¹³/₁ 1838).

Af sin gamle Husbond Præsten Clausen-Bagge fik Lovise Schrøder i Ligtalen bl. a. dette Vidnesbyrd: Hun havde lyst Blik, var fordomsfri og havde sund Dømmekraft, et ædelt Hjerte, var kærlig, velvillig, mild og blid, hun var gudfrygtig og samvittighedsfuld, i høj Grad opofrende.

Hendes smaa Drengene mistede deres kærlige, fromme Moder for tidligt til, at hun kunde øve Indflydelse paa deres Opdragelse og selv plante sit Minde i deres Barnesjæle, men hvem der kender hendes Sønner, vil kunne vidne, at den stærke Lovprisning, Præsten holdt over hende, i ikke ringe Grad kunde overføres paa disse. Faderen var fuld af ydmyg Tak til Almagts Gud for de seks Aars lykkelige Samliv; hans Stemme blev saa blød, naar han talte til Drengene om deres Moder, der var for god til denne Jord og et ægte Guds Barn. Moders Fødselsdag den 16. Januar blev en Festdag for hendes yngste Dreng.

Det var en Lykke for de smaa moderløse Drengene, at de havde et Par trofaste Halvsøstre, Sophie og

Trine, der hver paa sin Maade med Omhu og Kærlighed tog sig af deres Opdragelse. Trods vedvarende Svagelighed passede Sophie Husholdningen med stor Dygtighed, medens Trine, der for det meste var ude at tjene, kunde muntre Drengene med sine Viser, eller fortælle Spøgelseshistorier saa levende og grufuldt, at Johannes rystede af Rædsel.

Husførelsen var meget sparsommelig i Skørringe Skovridergaard, og Faderen krævede streng Lydighed af sine Sønner. Det var med indre Tilfredshed, Johannes en Dag hørte Faderen sige: Naar mine Drengene faar Lov at spise tyve Stikkelsbær, tager de ikke flere. Den gamle Skovrider havde Ret; Drengene talte omhyggelig, naar de sad under Stikkelsbærbuskene, og rørte ingen uden Tilladelse.

Drengenes Verden var ikke begrænset til Skovridergaarden og dens Jordlod. En Tid blev de undervist paa Hovedgaarden Christianssæde sammen med Godsforvalterens, Forpagterens og Gartnerens Børn, saa de tilegnede sig Herregaardshaven som deres Tumleplads; her havde de deres Hemmeligheder i de tætte Buskadser; Hjemvejen fra Skolen blev i Reglen den nærmeste Omvej ad Havens lange Gange. Op til Haven stødte en lille Skov, Korrodet, med et Par store, gamle og hule Ege; navnlig var der »Baggesens Eg«, hvor der lidt over Mandshøjde oppe i den var bygget en lille Stue med Dør, Gulv, Vindu og Bænk; paa en krum Gren var der anbragt nogle Trin, der som en Trappe førte op til Stuen. Fra Korrodet førte velholdte Gange ind til en aaben Plads i Storskoven, hvor den mægtige gamle Eg »Adam« staar og nær den Bøgen »Eva«; det er paa denne Plads, der nu hvert Aar holdes store Ungdomsstævner.

Da Ludvig røbede Anlæg og stor Lyst til at læse,

tog Skovrideren den store Beslutning at lade den 10-Aars Dreng forberede til Latinskolen, og Drengestuen paa Skovridergaarden blev saa to Aar igennem Skolestue. Som Huslærer blev antaget Student og Løjtnant H. Rosenstand, en kæk Gut, som Skovrideren næppe turde have med paa Klapjagt af Frygt for, at han i sin Jagtiver skulde skyde løs uden at tage tilbørligt Hensyn til Klapperne. Med Rosenstand holdt Romantiken sit Indtog i den stille Skovridergaard; han var stærkt betaget af Oehlschlägers Digtning og læste bl. a. Helge for Drengene, hvad der gjorde et meget stærkt Indtryk paa Johannes. Denne var af sin tidligere Lærer bleven anset for baade dum og doven; at det sidste havde haft sin Rigtighed, turde han paa sine gamle Dage ikke bestride, men derimod tog Lærer Bygmand nok fejl, naar han ansaa ham for dum; Sandheden var, at den lille Purk var sent udviklet. Imidlertid havde Johannes i hin Lærers Tid ofte faaet Prygl for Dovenskab. Under Rosenstands Vejledning gjorde han nu, da han fik »Nordens Guder« at læse, den store Opdagelse, at Læsningen, der hidtil havde været ham en Pine og Plage, kunde være en Fryd, naar den satte Indbildningskraften i Svingning og gav Friskhed og Lyst til at tage fat paa det virkelige Liv.

Den anden Huslærer, cand. theol. Nissen, senere Præst i Grønland (d. 1883), bragte Grundtvigs Festsalmer i løse Hefter med sig. Det var en lille svag, alvorlig Bornholmer, der ved sin Afrejse gav Johannes Grundtvigs: »Mundsmag af Fædrelandets Historie«, men det var først i 1863, det gik op for denne, hvilken Skat han heri havde faaet betroet.

Da »den stille Læsehest« Ludvig blev optaget paa Herlufsholm, maatte den 10-aarige Johannes i Lands-

byskolen, en efter sin Tid sikkert meget god Skole, hvor der ikke alene blev undervist i Læsning, Skrivning, Regning, Balles Lærebog og Birks Bibelhistorie, men ogsaa blev Raad til lidt Danmarkshistorie og Geografi. Her klarede Johannes sig godt, ogsaa hvad Kundskaberne angik, var vist endda særlig dygtig i Geografi. Det var en af Grev Reventlows Skoler; fjerde Juledag var »Børnedag«; da blev alle Børnene trakteret med Risengrød paa Grevens Regning.

Johannes har sikkert som Dreng haft et blødt Sind. En Dag, da han var med til at læsse Møgvognen, greb det ham dybt at høre den gamle Hest, der med Pisk blev drevet til at anstrenge sig til det yderste for at hale den tungt læssede Vogn op ad den lerede Skraaning, sukke dybt, sukke, som et Menneske kan sukke.

Den Jul, da Ludvig første Gang ventedes hjem fra Herlufsholm, spekulerede Johannes længe paa, hvordan han kunde gøre Modtagelsen festlig, og havnede tilsidst i med al den Kunstfærdighed, han raadede over; at lave et »Velkommen« af Papir med forskellige Farver; det skulde sidde paa Bjælken over Porten. Men alt som Tiden nærmede sig, blev han flov derved, og det blev sat til Side ude i Vognporten. Dagen efter, da Ludvig gik omkring, saa han det og gav tydelig til Kende, at det ikke var noget at være flov over.

Naturligvis maatte Drengen tidlig tage Haand i med ved det daglige Arbejde i Gaard og paa Mark. Det passede ham ikke, naar Faderen om Foraaret sendte ham ud paa Græsmarken for at jævne de utallige Muldvarpeskud; derimod var han glad ved at blive betroet til at »stygne« Pilene og være med til at flette Gærder. Det var en stolt Følelse om Høsten at kunne som Binder følge sin Mejer.

Som halvvoxen Dreng naaede han ogsaa saa vidt, at han kunde svinge sin Plejl ved Tærskning paa Loen. Det var nok mest ham, der huggede Brænde, for han syntes, Brændehugning burde være Mandfolkernes Sag, da Kvinderne havde nok at gøre uden det. I Konfirmationsalderen maatte han med til Skovauktionerne for at føre sin Faders Salgsliste.

Skønt Johannes som Lovise Hviids Søn stod højt hos Præsten Clausen-Bagge og var fast Kaffegæst i Spisestuen, mens han »gik til Præsten«, har hverken Forberedelsen eller selve Konfirmationen gjort synderlig Indtryk paa ham. Medens hans nærmeste Ven Georg Chanteloq, der stod ved hans Side Konfirmationsdagen, var stærkt bevæget over de Ord, Kapellanen henvendte til dem, blev Johannes slet ikke rørt, men tænkte: Du maa vist være meget slet og hjerteløs, siden du er saa-upaavirket. Overfor den første Altergang var han højtidelig stemt og mente, han ikke maatte nyde noget om Morgen forud. Men ellers rørte det ham ikke, og det varede flere Aar, før der meldte sig Trang til at komme der igen.

DE UNGE AAR.

EFTER Konfirmationen gik Johannes sin Fader til Haande i Skov, paa Mark og ogsaa lidt ved Skriveri. Da det imidlertid blev mere og mere øjensynligt, at han ikke duede som Jæger (at det sikkert for en stor Del kom af, at han var nærsynet, blev først langt senere opklaret), opgav Faderen at faa ham ind paa Forstvejen, men med sin vante Iver og Hurtighed greb han den første Lejlighed, der bød sig, til at faa sin yngste Søn lempet ind paa Kontorvejen. Han lod sin ældste Søn Anders indføre den 14-Aars Knægt paa *Ourebygaard* hos Godsforvalter *Trap*, der antog ham som Skrивerdreng efter at have set hans Skrift. Der blev ikke lovet ham nogen Løn, men dobbelt glad blev Johannes til Gengæld ved at modtage 75 Rdlr., da Aaret var omme.

Hos Godsforvalter *Trap* var Johs. Schrøder kommen i gode Hænder. *Trap* var en god og retsindig Mand, Overbærenheden selv imod den unge uøvede Dreng og behandlede ham som Medlem af Familien. Det var i sin Helhed tre gode Aar (1853—56). *Ourebygaard* ligger paa en efter lollandske Forhold køn Egn nær Saksjøbing Fjord, saa den unge kunde her faa Blik for Naturens Skønhed. Paa Kontoret lærte

han ordentlig Regnskabsføring og tog efter Traps Raad Kursus i Sakskebøbing i Skrivning og Tysk. Den gamle Fuldmægtig var ham en faderlig Ven, der paa en fin Maade advarede ham mod Ungdomstidens Fristelser, og her var i det hele Lejlighed til at omgaas mange brave Mennesker. Der var ikke saa langt hjem; den gamle Skovrider havde 70 Aar gammel taget sin Afsked og var flyttet til sin Søn, Forpagter Peter Schrøder, paa Frihedsminde, medens den ældste af Sønnerne, Anders, blev Skovrider paa Christianssæde.

Efter de tre Aars Læretid fandt Familien det rigtigst, at Johannes skulde tage dansk juridisk Eksamen for at kunne naa de højere Trin paa Kontorvejen. Hans Fader stillede Penge til Raadighed, og Johannes rejste saa til *København* (1856). Her delte han Lejlighed med sin ældre Broder Ludvig, der to Aar før som Student var kommen til Byen. Det var ogsaa denne Broder, der sammen med nogle af sine Kammerater overtog Johannes' Forberedelse til den lille Præliminæreksamen; Ludvig underviste ham i Matematik. Meget Udbytte havde Johs. Schrøder i disse Aar af at lytte til de Samtaler, Broderen Ludvig førte med en Kreds af Studenter, om deres fælles Planer til en Reform af Studenterforeningen.

Præliminæreksamenen klaredes anstændig, om end ikke straalende. Derefter blev der taget fat paa Ju-raen. Omtrent samtidig var de to Brødre flyttet fra hinanden, da Ludvig havde faaet frit Ophold hos en Enkefru Reventberg mod at læse Lektier med hendes skolesøgende Sønner. Johannes fandt et pænt Værelse paa Vesterbro hos en Enke, Justitsraadinde Krøyer, men holdt sig selv med Kost. I denne Periode oplevede Johs. Schrøder sit kristelige Gennembrud.

I hans tidlige Ungdom paa Lolland havde For-
aaret gerne sat ham i en stærk vemodig Stemning.
»Ofte er jeg da gaaet ud i Skoven nær Ourebygaard,
naar Bøgen var ved at bryde sine Bladhylstre, hjerte-
klemt og næsten grædefærdig — thi jeg følte ingen
brydende Vaar i mig selv.« I København søgte han,
efter Ludvigs Raad, i Kirke hos Blædel, Andenpræ-
sten ved Garnisons Kirke. Der kunde være saa mange
Kirkegængere, at der ikke var en Staaaplads at op-
drive; selv Trapper og Forstuer var tæt pakkede,
men Blædels noget spinkle Stemme kunde høres af
alle. Hjemme paa Lolland var Syndserkendelsen ble-
ven vakt hos ham. Nu hjalp Kirkegangen ham, saa
det ikke blev derved, men »Troen paa Jesu frelsende
Naade brød igennem, og dette fyldte mit Hjerte med
saadan Fred og Glæde, at jeg en Nat vaagnede med
en Sang i mig — jeg stod op og skrev den ned —;
et af Versene var:

Hundredtusen Gange Brøden
har mig skyldig gjort til Døden,
Herren dog mig ej forlod,
o, hvor naaderig og god.

Versemaalet svarer til Mel.: »Aldrig er jeg uden
Vaade«, en Salme, der ofte blev sunget ved Blædels
Gudstjenester, og som svarer til hans Forkyndelse.«

Det greb ham stærkt at overvære en Konfirmation
hos Blædel; hans Hjerte kunde brænde efter nu »at
gaa til Præsten« for ret at blive oplært til Kristus.
— Senere fulgte han sin Broder og dennes Venner
til Frelsers Kirke, lyttede til P. A. Fengers troværdige
Tale og frydede sig over at istemme de herlige Sal-
mer i hans Salmestillæg. Og derfra gik Vejen til

Vartov, hvor han kunde blive meget glad over Grundtvigs Skriftetaler, sjældent kunde følge Prædikenen, men altid blev grebet af Menighedssangen. Derimod var det let at følge Peter Rørdams folkelige Prædiken under det store trefoldige Bøgetræ i Dyrehaven Søndag Eftermiddag.

Ved Pinsetid 1858 faldt den dansk-juridiske Eksamen, hvad der ikke hindrede Kandidaten i, mellem den skriftlige og mundtlige Prøve, at tage Del i en Studenterudflugt til Nordsjælland, hvor han bl. a. var sammen med sine senere Svogre Ludvig og Frederik Wagner. Den lille Eksamen blev klaret med bedste Karakter. Selv vilde han have ønsket, at det i Stedet var Landinspektørekksamen, han havde faaet.

Gennem Bekendtskab fik Johs. Schrøder nu hurtig Plads som *Sagførerfuldmægtig hos Kancelliraad Jørgensen, Dyrehavegaard ved Nyborg*. Jørgensens behandlede ham som Søn af Huset; med Familiens unge og deres Venner tog han mange fornøjelige Ture, og Fjorden øvede sin stærke Tiltrækning, hvad enten det gjaldt et forfriskende Morgenbad sammen med Prokuratoren eller Roture ud paa den dybe Fjord. Sagførerforretningerne varetog han til sin Principals fulde Tilfredshed. Af og til maatte han i Embeds Medfør paa lange Rejser med agende Post eller til Hest ind over den smukke Ø.

Ved Kirkebesøg i Nyborg hos Kapellan Tolstrup blev Schrøder kendt med et Par Borgerfamilier i Byen; en Købmand Wulff tog ham med til Ryslinge, hvor Birkedals Tale gjorde et betagende Indtryk. Efter Gudstjenesten spiste de ved Birkedals Bord.

Gennem saadanne Oplevelser blev dette ét Aars Ophold i Nyborgegnen af stor Betydning for Johs. Schrøder, og det faldt ham ikke let at løsrive sig fra

den kønne Egn og det aandelige Livsrøre paa Fyn, da Godsforvalter Trap i 1859 bad ham vende *tilbage til Ourebygaard som Godsfuldmægtig*. Det var Tanken paa Familien og særlig paa den 76-aarige svage Fader, der blev afgørende. I Anledning af Broder Ludvigs Forlovelse blev Rejsen til Lolland lagt over København; Ludvig indførte ham hos Enkefru Wagner, der da boede i Overgade neden Vandet. Ved denne Lejlighed saa Johs. Schrøder sin tilkommende Hustru, Anna Wagner, da en lille 16-Aars Pige med lange Fletninger ned ad Ryggen. Ludvig, hvis Ord altid havde saa megen Vægt for den yngre Broder, sagde til ham: »Anna skal du se at faa.« Hjemme paa Lolland blev den gamle Skovrider ikke lidet forundret over, at en af hans Sønner kunde blive forlovet med en *virkelig* Frøken.

Johannes Schrøder rykkede saa atter ind paa Godskontoret paa Ourebygaard (1859—64) under de vante Forhold, kun at han nu sad paa afd. Trojels Plads som Fuldmægtig med en ny Skriverdreng under sig. Da Godsforvalter Trap snart efter lod sig konstituere som Birkedommer, hvad der ikke kunde forenes med Godsforvaltningen, blev Regnskabsføringen overdraget Johs. Schrøder som *konst. Godsforvalter*, medens Trap dog vedblev at være Godsejeren, Baron O. D. Rosenørn-Lehn's Raadgiver; iøvrigt hvad Bolig og Kost angik, blev Forholdene uforandrede for Johs. Schrøder. Den gamle Skovrider naaede lige at faa dette glædelige Budskab faa Dage, før han døde. »Det er for meget!« udbrød han med svag Stemme.

Bortset fra den Alvor, som den gamle Faders Død (^{20/4} 1860) fremkaldte, er disse Aar præget af lys og

og let Selskabelighed med mere eller mindre flygtige Sværmerier. Det havde derfor den største Betydning for Johs. Schrøder, at han fik et andet Hjem i Vignæs Præstegaard, da *Harald Boisen* fra Mjolden søgte herover, vist efter Brødrene Schrøders Tilskyndelse. H. Boisen var en from, stille og ydmyg Mand, en hjertelig og veltalende Prædikant, ret en Herrens *Tjener*; hans Hustru var Livet i Huset, spillede Piano og sang med sølvklar Røst.

Der begyndte snart at komme Rygter ud om denne Præstefamilie, der ikke var som andre. Præsten spillede ikke L'hombre, Fruen ikke Whist; de var jævne Mennesker, der til Sognebøndernes Forargelse kørte i »Husmandskøretøj« — Enspændervogn med Islænder for. Saadan et Par Grundtvigianere passede ikke Baron Otto D. Rosenørn-Lehn; naar Schrøder om Eftermiddagen blev kaldt over paa Hovedbygningen for som en Slags Privatsekretær at hjælpe Godsejeren med at ordne Posten, deltage i hans sene Middag og høre paa hans Historier, fik han ogsaa de sidste Rygter om sin kære Præst stukket ud.

Paa Baggrund af de rige Minder fra det aandelige Livsrøre i København og paa Fyn og gennem Modsetningen til Broderens »levende og kraftige Virksomhed i Rødding for det, der er en dansk kristen Mand mest dyrebart«, er det ikke sært, at Johannes Schrøder kan klage over, at der ikke er givet ham »stor Anledning til indre Glæde, fordi min Aands Vej har været gennem en gold Ørk med ikkun enkelte Vandsteder. . . Det er svært nok at undgaa at synke hen i Verdens Lyster og Begæringer; glem ikke at bede Vorherre om at hjælpe ogsaa mig.« Men den samme Broders inderlig kære, kraftige, fuldttonende

Breve kan ogsaa kaste en Brand ind i Sjælen paa den yngre Broder, saa der hos ham blusser en Trang op til Virksomhed udad for Kristenfolket og det danske Folk; dog føler han samtidig sin Umodenhed til slig Gerning og sin Kraftløshed endnu stærkere end tilforn *).

1864 OG ARBEJDET I FOLKEHØJSKOLEN.

DA kom Krigen og rev Johs. Schrøder brat ud af den udadtil behagelige, indadtil fattige Virksomhed paa det lollandske Gods.

I 1860 havde han været paa Session; da var han alt konstitueret Godsforvalter med gode økonomiske Fremtidsudsigter. Det undrede derfor ingen, at han, som andre bedrestillede, foretrak at blive hjemme ved at bytte med en Frilodsmand.

Da Hæren blev mobiliseret, hvilede der et Tryk over ham, der i Politik var helt og holdent Carl Plougs Mand, fordi han ikke var med som Soldat; dog fandt han nogen Lettelse i at være med til at samle ind til Soldaterne: Uldtøj, Fødemidler, Tobak. Da Baron den 6. Febr. om Morgenen kom over paa Godskontoret og sagde: Postmesteren meddeler mig, at der gaar Rygter paa Linien (Telegraflinien), at Danevirke er forladt, udbrød Schrøder oprørt: »Det er ikke sandt!« Om Aftenen vandrede han i tunge Tanker til Vignæs — det var Fru Caroline Boisens Aarsdag; i Præstegaarden herskede der knugende Sorg, og ogsaa her lød Ordet: »Det er Forræderi!«

Nu kom der Bud efter Forstærkningsmændene. En Dag kaldte Trap Johs. Schrøder ind paa sit Kon-

tør og sagde, at Peter Schröder gerne vilde laane sin yngste Broder 1000 Rd., dersom han vilde stille for sig; Peter havde ikke villet sige det selv af Angst for, at Johannes skulde tage ham det ilde op. Denne paaskønnede den gode Vilje, men længtes kun efter Indkaldelsesordren. Den kom kort før Paaske.

Baronen var bortrejst, da Marchordren kom, men Schröder kørte med den Vogn, der skulde hente Baronen i Nykøbing, og de fik da talt sammen paa Hotellet (^{12/3}). Rosenørn-Lehn lod ham her forstaa, at han ikke kunde gøre sig stort Haab om at faa Godsforvalterstillingen; det forekom ham, at Schröder egnede sig bedst for en selvstændig Stilling. Da denne trængte nærmere ind paa ham, sagde Baronen rent ud: »Den, der er Pastor Boisens Ven, kan ikke blive min Ven.« Schröder takkede saa Baronen for, hvad Venlighed han havde vist ham, og tog Afsked. Baronen gav ham en god anbefaling*).

Efter et Paaskebesøg hos Enkefru Wagner paa Nybørs meldte Johs. Schröder sig til Rekrutskolen paa Kronborg. Skolen var ikke streng; Chefen var en ældre afgaaet Kaptajn, der var kun faa faste Underofficerer; Uddannelsen var slap og sløj. Kammeraterne var skikkelige. Et Par gode Tilholdssteder hos Præsterne Heiberg og Aagaard bødede paa de ensformige Evoleringer paa »Grønnehave«. Dybbøl faldt, før de blev overført til Als.

Det var en fattig Afsked, der blev Forstærkningsfolkene til Del i København; et Par tarvelige Fruentimmer kom for at sige Farvel til en fortrukken Stillingsmand. Ellers var der ingen, der havde et op-

*) Det bør tilføjes, at Baronen senere lærte at paaskønne Boisen, ligesom han altid var venlig mod Johs. Schröder, naar de mødtes siden hen i København.

muntrende Ord til den Flok, der her drog ud for at kæmpe for Danmark! Derimod var der en Lærer, der samlede nogle af dem om Aftenen i Korsør, og da de næste Dag sejlede gennem Svendborg Sund, stod der nogle Smaapiger inde paa den fynskeKyst og vinkede til Soldaterne med smaa Danebrog. Det varmede om Hjerteroden.

Paa Als blev Delingen stukket ind i femte Kompagni af 5. Regiment. Kompagnichefen var faldet paa Dybbøl; en skikkelig Reserve-løjtnant havde overtaget Kommandoen; det gik saa som saa baade med Pudsning og Di-

Johs. Schrøder i 1864.

sciplin. Kompagniet skiftede Plads efter Tur paa Strækningen Sønderborg—Arnkilsøre.

Blandt de Mennesker, Schrøder havde mest Glæde af at møde i Felten, maa nævnes Morten Bredsdorff og Løjtnant, Apoteker Speyer, en ypperlig Mand, ivrig for Tjenesten, jævn og omgængelig udenfor denne; han vilde gerne samle en Kreds af nogenlunde enssindede, naar Lejlighed bød sig. De var begge Venner af V. Birkedal og blev siden hans Svigersønner. Schrøders stille, rene Færd øvede ikke ringe Virkning baade paa den forvovne Løjtnant Pauss og paa en Flok skikkelige Menige, der gerne vilde være i hans Selskab.

Den Nat, da *Overgangen til Als* fandt Sted, var

Kompagniet lige bleven trukket tilbage i anden Linie. Det var en lys Nat. Soldaterne strakte sig paa Jorden med Riflen i Armen. Løjtn. Speyer kom forbi, Schröder stod op, og de gik lidt sammen og talte om, hvad der forestod, thi de var paa det rene med, at Prøjserne i den Nat vilde prøve at tage Als; de havde under Dagvagten mærket mere end sædvanlig Uro ovre paa Sundevedsiden. Schröder gav Speyer sin ældste Broders Adresse, for at denne kunde skrive til Anders, hvis han selv faldt.

Efter et kort Blund, mens enkelte Granater susede hen over dem, blev Kompagniet alarmeret og gik i Stilling. Kanonaden var nu livlig langs hele Sundet, men forbavsende hurtig vænnede man sig til at skelne, hvor Skuddene kom fra. Folkene tog det med Ro, Brødposerne kom frem før Daggry — det blev det eneste Maaltid, han fik den Dag. Naar han selv følte sig saa rolig, tog han det som Svar paa, at hans stille Aftenbøn i den forladte Bondegaard, Bønnen om, at han ikke maatte blive til Skamme under den kommende Kamp, var bleven hørt.

Ikke længe efter Kanonadens Begyndelse blandede Geværsalver deres rrrch, rrrch deri Nord fra. »Nu gaar de over ved Arnkilsøre«, sagde Folkene til hinanden. Kort efter lød der mægtige Kanondrøn. »Det er Rolf Krake.« Geværsalverne standsede. »Saa kommer der ikke flere over, og dem, der er kommet, faar vi sagtens Bugt med.« Men da tav Rolf Krake. Riffelskydningen tog til og nærmede sig. »Op! Front mod Nord langs Hegnet.« Trompeten blæste: »Frem!« Kompagniet brød sig Vej gennem det 2—3 Mand høje levende Hegn. Idet de stormede frem over Marken, myldrede det med Fjender fra Vejen til højre, langs det modsatte, nylig huggede Hegn. Skuddene

knaldede ustandseligt fra deres Bagladeriffler, medens det tog en urimelig Tid for vore Folk at lade de gamle Forladere.

Schröder var naaet midt ud paa det lille Markstykke, Kuglerne pøb ham om Ørene, han faldt paa Knæ, tog omhyggeligt Sigte og trykkede af. — Da mærkede han, at der blev stille omkring ham, Side-mændene var gaaet tilbage. Han sprang op for at følge efter dem, da laa han i det samme næsegrus paa Jorden: »altsaa skudt« — »i højre Ben«. Rifflen var faldet ham ud af Haanden og laa paa Marken ved hans Side — »saadan laa Roland ikke ved Roncevalles, da man fandt ham paa Valen, nej, med Haanden fast knuget om sit Væрге, saa det ikke var til at vriste ud af den med Magt« — for det igennem ham, og Haanden fattede atter om Rifflen. »Men er du ogsaa saaret, eller var det kun Lufttrykket af en nærgaaende Spidskugle, der følte som et Slag?« Han prøvede at stramme Musklerne lidt, det gjorde ikke ondt, saa op og i Løb over Marken. Der røg en Kugle gennem Felthuen, men han for af Sted op gennem de tætte Buske, ned i Grøften, saa til at lade paany. Da rislede det ned ad det ene Ben.

I det samme kom Løjtnant Paus. »Men kære, er De der, vi troede, De var skudt!« — »Ja, det er nok ikke frit for, at jeg har faaet et Saar.« — »Saa tilbage til Ambulancen ved Bondegaarden.«

Schröder stak Bøssespiiben gennem Hegnet, sendte sin sidste Kugle over mod Fjenden og søgte saa, efter Ordre, op til Ambulancen. Ved Bondegaarden satte han sig i Grøften og ventede paa sin Tur, men der blev ikke Tid til at forbinde de saarede; de blev smidt op i en Vogn med Halm; nu gjorde Saaret ondt, hver Gang Vognen stødte.

Under den langsommelige Kørsel Øst paa mod Kegnæs, mellem Smaaflokke af sprængte danske Regimenter, gik det op for Schrøder, at Als var tabt, og Taarer trillede ned ad hans Kinder.

Omsider naaede de Udskibningsstedet, blev foreløbig forbundet og paa Baare ført ned i Lasten paa et Dampskib, der sejlede til Faaborg. Tornystret var gaaet tabt, men Brødposen var i Behold; deri var en lille Brevmappe, og han var rask nok til at skrive et Par Linier med Blyant til sine Søstre og Broder Christian.

Først paa Feltlazarettet, Hvedholm Slot, blev de saarede ordentlig undersøgt. Schrøders Saar var et Muskelsaar; ingen af de store Blodaarer var beskadiget, men Laaret var svulmet op, saa det saa ret dybt ud; derfor dikterede Overlægen: »mindre let«; det kom i Avisen og forvoldte stor Forskrækkelse hos Søstrene, der troede, det betød Døden.

Ludvig, der fulgte Peter Rørdam som Feltdegn, fik opspurgt, hvor Johannes var; han kom og saa til ham, fulgte ham senere til Skibet og fik sine gode Venner, Tømmerhandler Fritz Trier og hans Hustru Ida, til at tage sig af den saarede i København. Trier mødte paa Banegaarden, raabte sig frem til hans Baare, lod to Sygepassere bringe den til sin Bolig og udvirkede, at han blev indlagt paa Frederiksberg Slot i et stort, rummeligt Værelse paa første Sal sammen med en haardtsaaret; Trier kom stadig og saa til ham. Derved blev der Schrøder langt større Ro, Omhu og Pleje til Del, end hans Saar egentlig berettigede ham til. — Overlægen var stolt af, saa hurtig det gik fremad. Da han kom saa vidt, at han i Rullestol kunde køre i Frederiksberg Have og Søndermarken, viste tilfældige forbipasserende ofte

den saarede Soldat en Venlighed, der gjorde den danske Fædrelandsforsvarer dobbelt godt, fordi den kom fra en ukendt. Fritz Trier lod afholde Foredrag for de saarede, og da Schröder atter kunde bruge sine Ben, blev han en velset Gæst i Triers Hjem; i Vartov kappedes man om at gøre Plads for den saarede Soldat. Medens han færdedes med Krykke og Stok, havde han den Lykke at kunne overvære mindst to af V. Birkedals djærve Taler i Rigsraadet mod Ministeriet og Fredsslutningen. Hos Wagners var hele Familien stærkt optaget af Birkedal; de holdt en lille Middag for ham, hvor Johs. Schröder i Taler for Hædersgæsten lignede Birkedal ved Tor, der førte de tre Hammerslag mod Udgaardsloke i Jætteskikkelse.

Johs. Schröder meldte sig saa atter til Tjeneste ved sit Kompagni ovre i Odense, men det gik tungt og kedsommeligt. Det gav imidlertid Anledning til, at han efter Fritz Triers Anvisning søgte ud til Provst Abels i Dalum, hvor han traf Ernst Trier; dennes tilkommende Svigermoder betroede straks sin Gæst, at Provsten den Dag havde givet »Feltdeggen« Lov at præke i sin Kirke, skønt han havde været meget betænkelig derved, men »Provsten kom saamænd helt tilfreds fra Gudstjenesten«. E. Trier tog Schröder med over til Kold; denne sagde først nogle dybsindige Ord om Katten, der kælent listede om i Stuen, men Trier brød ham af med: »Men Kold! hvorfor ønsker De mig ikke til Lykke? De ved jo, at jeg er blevet forlovet med Marie Abel, og De kender hende jo godt!« — »Prøv hende først«, lød det sindigt fra Kold.

I Odense havde Schröder Glæde af at søge Hospitalskirken, hvor Ludvig Helweg da var Præst.

Da han saa omsider blev permitteret, tog han en

lille Rundrejse til Slægt og Venner paa Fyn og Lolland, men søgte saa *tilbage til Ourebygaard*, denne Gang som *Birkefuldmægtig* hos den konstituerede Birkedommer Trap. Vinteren gik mest med Skovauktioner, ofte 4—5 hver Uge, med tilhørende Middage og L'hombreaftener. Men alt som Maanederne gik, klarede det for Johs. Schrøder, at det var en daarlig Maade at anvende sin Tid og sine Kræfter paa.

Allerede i Februar*) kan han skrive til sin Broder Ludvig: »Hvad der er hændet mig i 1864 og den Frihed, jeg har følt under det militære Livs Tvang i Modsætning til, hvad jeg har været vant til paa Ourebygaard, har bestyrket mig i at lægge Vægt paa Baron O. Rosenørn-Lehns Afskedsord til mig den 12. Marts ifjor, hvori han bad mig betænke, om hele min Retning ikke vilde være en Hindring i Forsættelsen af den Vej, jeg var kommen ind paa ved Godsvæsenet, og jeg tror at ville kunne leve lykkeligere i ringere Kaar, end denne Vej muligen vilde kunne yde, naar jeg kunde finde en Erhvervskilde, der ikke paalægger Tvang paa Yttrings- og Tænkefrihed, hvad Kristendom og Danskhed angaar, især om jeg kunde komme til at virke mere direkte for vort betrængte Fædreland.« H. Boisen har foreslaaet ham at slaa ind paa Højskolevejen. »Han mente, at jeg i Løbet af et Aarstid vilde kunne erhverve tilstrækkelig Dygtighed i nogle af de Fag, der læres paa Folkehøjskolen. . . . Det synes mig meget tvivlsomt, om jeg er istand til at naa det Maal, med nogen Dygtighed at kunne blive Lærer for andre — men kunde det naas, saa synes jeg nok, den Virksomhed kunde give mit Liv Fylde.« Derfor vil han gerne til sin Broders Skole.

*) 19/2 1865.

Det blev en Aftale med Ludvig, at de to Brødre skulde følges til Jylland først i April for at finde et Sted, hvor Røddinglærerne kunde genoptage deres Gerning; Rejsen maatte gaa med Istransport over Belterne.

Johs. Schrøder havde i 1863 faaet det første Indtryk af Højskolens Arbejde. Han havde deltaget i Landmandsforsamlingen i Odense, hvor hans Broder Ludvig talte; de havde sammen besøgt Kold og hørt ham tale til Pigerne og var saa fulgte ad til Rødding. Han havde befundet sig saare vel i Kredsen af Lærere og Elever; inden hans Afrejse blev der holdt et muntert Gilde med Tale og Sang.

Nutzhorn havde sagt: »Her blæser det altid«; dette brugte Johs. Schrøder som Tekst til sin Tale om det Aandens Vejr, han her havde mærket.

Det kortvarige Felttog havde i Mellemtiden givet ham et stærkt Indtryk af den danske Ungdoms Modtagelighed for Meddelelse og af hans egen aandelige Armod. Fredsslutningen kunde han kun betragte som en længere Vaabenstilstand; derfor blev det ham en aandelig Nødvendighed at ruste sig til næste Felttog ved Erhvervelse af Oplysning og Evne til at meddele. Han fandt da, at Folkehøjskolen maatte være det rette Sted til at raade Bod paa hans Savn.

Det var ham en stor Glæde, da Hans Jokum Lauridsen i Vejen, en Ungkarl, der var godt kendt paa Egnen som Ejendoms- og stundom som Ægteskabsmægler, gjorde opmærksom paa Hans Riis' gamle Gaard i *Askov* som et passende Sted for Skolen; det blev Johs. Schrøder, som skrev Lejekontrakten. Med særlig Glæde plantede de to Mænd Asketræet midt i Højskolens Gaard. Medens Ludvig laa paa Rejse, førte Johannes Tilsyn med Byggeriet.

Skolen begyndte smaat, enhver maatte gavne, som han kunde bedst. Johs. Schröder kunde ikke faa Lov at nøjes med at være Elev; han maatte straks den første Vinter undervise ikke alene i Skrivning og Regning, men ogsaa i Landmaaling og Nivellering, en Kunst, han i Sommerens Løb havde maattet tilegne sig hos Landinspektøren i Malt. I Skrivning og Regning blev hver Elev ført frem efter sine Forudsætninger; Læreren fik derved Lejlighed til at komme i nært Forhold til den enkelte Elev; dette satte Johs. Schröder saa megen Pris paa, at han senere som Forstander vedblev at beholde i det mindste et af disse Fag.

I Mangel af svensk Gymnastik holdt han Geværøksercits og Marchøvelser med Karlene. Med nogle faa af de mest udviklede Elever gennemgik han Grundtrækkene af dansk Lov og Ret.

I Sommeren 1866 var han Gæst først hos Præsten Mads Melbye i Asperup, siden hos Ernst Trier i Vallekilde; begge Dele gav rigt aandeligt Udbytte.

Om Vinteren 1866–67 kom han lidt stærkere frem i Arbejdet paa Askov; han optog nu Sagafortælling og førte af og til Ordet ved de offentlige Møder, hvor han bl. a. talte om »Værnepligt« som Værneret og om Folkets Deltagelse i Dommermyndigheden gennem Nævninger. Han var en god Kammerat for de unge og bidrog derved meget væsenlig til, at der kom til at raade en god Tone i Elevflokken.

Imidlertid var der ovre i *Sydsjælland* efter 1864 vaagnet en Trang til at faa rejst en Højskole, som kunde blive et aandeligt Brændpunkt for det folkelige Liv paa denne Egn i Pagt med det kirkelige Liv i de Kredse, der samlede sig om Præsterne C. J. Brandt i Rønnebæk og Andreas Leth i Ulse.

Det laa ret nær for de Mænd, Gaardejer Jens Olsen i Sjolte og Forpagter Ovesen, Højstrup, der førte Sagen frem, at vende sig til Ludvig Schrøders yngre Broder, der gennem sin Tilknytning til Skolerne i Dalum og Vallekilde, gennem sit Samarbejde med de gamle Røddinglærere i Askov og gennem hele sin Livsudvikling maatte synes særlig vel rustet til at bygge en ny Skole. Ganske vist rystede gamle Grundtvig paa Hovedet, da han hørte om de sydsjællandske Skoleplaner; efter sit nære Kendskab til sin Fødeegns Befolkning turde han ikke tro paa, at her var aandelig Lydhørhed og Offervilje nok til at bære en Skole frem, men den lille Kreds af varmhjertede Højskolevenner lod sig ikke skræmme. Gennem Grundtvigs Kapellan, Kristian Køster, fik de Forbindelse med Folketingsmand N. J. Termansen, der boede hos Enkefru Wagner, og ved disses Mellekomst lykkedes det at overvinde Johs. Schrøders Betæneligheder. Han kom til Stede ved et forberedende Møde i Rønnede Kro 17. Febr. 1867, hvor C. J. Brandt ledede Forhandlingerne. Den 31. Oktober 1867 aabnede Johs. Schrøder sin Skole i Gaardfæster Niels Larsens Storstue i *Ulse*; der var kun 11 Elever til at begynde med, men dette Tal fordobledes i Vinterens Løb.

Det var ikke nemme Kaar at holde Skole under i lejede Lokaler og med Eleverne indkvarteret spredt i Byen. Da Vinterens Arbejde trods det lykkedes vel, var det derfor naturligt, at man stræbte at skaffe en egen Bygning til Skolen. Det var ingenlunde let at vælge mellem de modstridende stedlige Ønsker; Schrøder meldte Pas, og saa gik Jens Olsen af med Sejren. I Sommeren 1868 rejstes Skolen »*Frederik VII.s Minde*« paa den Lod af *Brøderup* Byjord, J. Olsen havde købt.

Den 13. Oktober 1868 holdt Johs. Schrøder Bryllup. Hans Brud var *Anna Pauline Wagner* (^{13/10} 1844 — ^{20/12} 1900), i hvis Hjem han tidlig var bleven indført af sin Broder Ludvig. Anna Wagner havde allerede som lille Pige mistet sin Fader, Oberstløjtnant Morits C. F. v. Wagner (1798—1849). Hendes Barn-domshjem var, som det ofte vil være Tilfældet i Enkers Huse, bleven præget af de ældre Sønners Vennekreds, idet Enkefru Charlotte Wagner, f. Manthey (1811—97), helt ofrede sig for sine Børn; det blev der ved et af de gæstfri Hjem i København, der altid stod aabent for vaagen Ungdom; det kunde ogsaa hænde, at talentfulde unge fra Brødrelandene fik et andet Hjem her under deres Studieophold i København. Den Wagnerske Familie tog stærkt Del i det aandelige Liv, som havde sine Brændpunkter i Vartov Menighed og i »Danske Samfund«.

Af de fem Søkende, Præsten Ludwig Wagner (1861—1919), Generalmajor Frederik Wagner (f. 1840), Oberst Carl Wagner (1847—1906), Charlotte (1842—1904) og Anna, var Anna den næst yngste. Hun syntes født til at blive et Lykkebarn. Som Barn var hun Hjemmets Solstraale; store Forhaabninger knyttede Familien til hendes rige Evner; Arbejdet i Skolen gik som en Leg. Hun voksede til i lyse Aar, og selv færdedes hun lys og rank, med de dejlige Haar-fletninger, i Hjemmet, som hun forstod at smykke med fin Skønhedssans og fylde med sine glade Sange; hendes Sind var opladt for alt, hvad der var ædelt og godt. Hun tog inderlig Del i sit Folks Sorg i 64, men ogsaa i dets Haab om Genrejsning efter Nederlaget. For Mennesker at se tegnede Livet sig derfor lyst og rigt for de to samstemte Mennesker, der ikke alene kunde dele Kærligheden til hinanden, men og-

saa Trangen til i Jesu Navn at øve en Gerning til Folkets Gavn.

10. November 1868 aabnede de Vinterskolen i Brøderup med 20 Karle, og der kom 15 til i Vintrens Løb. Mange af de Snesere Gaardmænd havde uden Vederlag kørt Tømmer og Sten til Bygningen eller sørget for Markens Drift; de tog da ogsaa hjertelig Del i Forstanderparrets Glæde over denne Nybegyndelse.

Men der skulde desværre ikke gaa ret mange Aar, inden det viste sig, at den Sæd, Johs. Schrøder kunde saa, ikke fandt den rette Jordbund; det var smerteligt for ham at se, at kun saa faa vilde »tage imod hans Gave«^{*)}. I Løbet af 4—5 Aar syntes den Ungdom, som trængte til en saadan Oplysning, at være opbrugt paa den Egn; Elevtallet aftog stærkt (ved Midvinter 1872—73 havde de kun 7—8, for Resten meget skikkelige Karle), og Besøget ved Maanedsmøderne var tarveligt. Der kom Bud andetsteds fra, om han ikke vilde rejse en Skole der, men han løb ikke efter saadanne Lygtemænd, der ellers ofte har fristet Højskolemænd, for hvem det gik galt første Gang. Allerede midt i Oktober 1872 ser han Sandheden lige i Øjnene, naar han skriver til sin Broder, at han tænker nærmest paa »at søge ind i en eller anden praktisk Livsstilling, hvis det brister med Skolen her; bl. a. af den Grund, at jeg holder for meget af Højskolesagen til, at jeg vil være med til at skaffe den et besværligt Paahæng, nemlig af Arbejdere, der synes at savne Evne til at faa Tag i Arbejdet, saa det ret kan skride.« Det gjorde det endnu sværere at staa paa bar Bund, at der i Brøderup var født fire Børn

^{*)} Sml. J. Schrøders Foredrag om Auduns Svar: Han modtog min Gave. »Højskolebl.« 1876, Sp. 290.

til Verden, og af dem var den ældste meget svagelig fra Barnsben af.

Selv om Johs. Schrøder maatte trække sig ud af det egentlige Højskolearbejde for at søge sig et Levebrød ad anden Vej, glemte han aldrig sin første Kærlighed. Ingen kunde følge Askov Højskoles Udvikling med inderligere Glæde, end Johs. Schrøder gjorde, og det baade medens det var hans Broder, der stod for Styret, og da yngre Kræfter løste de gamle af; der var ikke et Gran af Misundelse i hans Sjæl, næppe et Spørgsmaal i hans Sind over, at det, som var visnet i hans egne Hænder, skulde lykkes saa godt for Broderen.

At han heller ikke glemte den Skole, hvis første Forstander han var, derom vidner de Smaastykker, han har skrevet om Brøderup Højskoles Tilblivelse i Elevforeningens Meddelelser (1903 og 1904).

Og saa blev det ham dog forundt baade med Mund og Pen at røgte en Højskolemands Gerning i en fri Virksomhed, ved Siden af Kampen for Brødet, og det ofte paa Omraader, som Højskolens egentlige Arbejdere lod ligge, skønt der her netop turde have været dobbelt Brug for dens Oplysning, naar der blot blev gravet tilstrækkelig dybt.

FRA ARBEJDET I KØBENHAVN.

DER er næppe nogen af de unge Mænd i Grundtvigs Vennekreds, der gik ud til vort Folk efter 64 for at oplyse og hjerteligt oplive dets Ungdom til ny Daad, der har glødet stærkere og inderligere for dette Kald end Johs. Schrøder. Men Chr. Welding havde jo Ret, naar han vidnede ved Baaren i Vartov: »For Johs. Schrøder blev det nu ikke saa let som for de andre at finde sin Arbejdsplads. Ligesom det jo i det hele taget ikke blev saa let en Vandring for ham, dette hele Liv. Her stod hans ydmyge og trofaste Sind sin Prøve. Naar han mærkede, at en Dør var lukket, saa bankede han paa en anden Dør, om den vilde gaa op. Og saa gik han derind. Blev det ikke den egentlige Højskolegerning, han fik, saa blev det Gerningen med de unge Soldater herinde og med Ungdommen i Grundtvigs Hus.«

Som Familieforsørger blev det den første Opgave, da det bristede for ham i Brøderup, at finde et nyt Levebrød. Gennem sin Svoger, Frederik Wagner, fik han et Tilbud om Posten som en Art Forretningsfører for »Hasle Kulværk«; det lød meget stort, idet der tumledes med Planer, det vilde koste Millioner at realisere. Men Glansen gik hurtig af; inden Halv-

aaret var omme, viste det sig, at det for Størstedelen var hel- eller halvtyske Lykkejægere, der beherskede Selskabet, og at han aldeles ikke passede ind i disse Forhold.

Han maatte saa tilbage til Brøderup for at tage Familien med ind til *Hovedstaden*. Det blev i ydre Henseende overordentlig smaa og tunge Kaar, de her kom til at leve under. Hans borgerlige Næring var i de første Aar: Bogholder og Forvalter ved Kunstflidsbortlodningen (1873—87) under venligt Samarbejde med Husflidssagens varme Talsmand, Cold. Fra 1880 drev han en lille Vinhandel og løste i 1894 Borger-skab som Vingrosserer, men han evnede ikke at slaa sin Forretning saadan op, at den kunde kaste noget klækkeligt af sig. — Dertil kom megen Sygdom i Hjemmet. Hans Hustru var svag og led i en lang Aarrække af periodiske Depressioner. Den ældste Søn, Svend Trøst, der var saa mild og gudhengiven, mistede de i 1888; en Dreng døde spæd; i 1907 døde den næst yngste, voksne Datter, Charlotte, der trods medfødt Hjertefejl altid havde taget virksomt fat med lyst Humør.

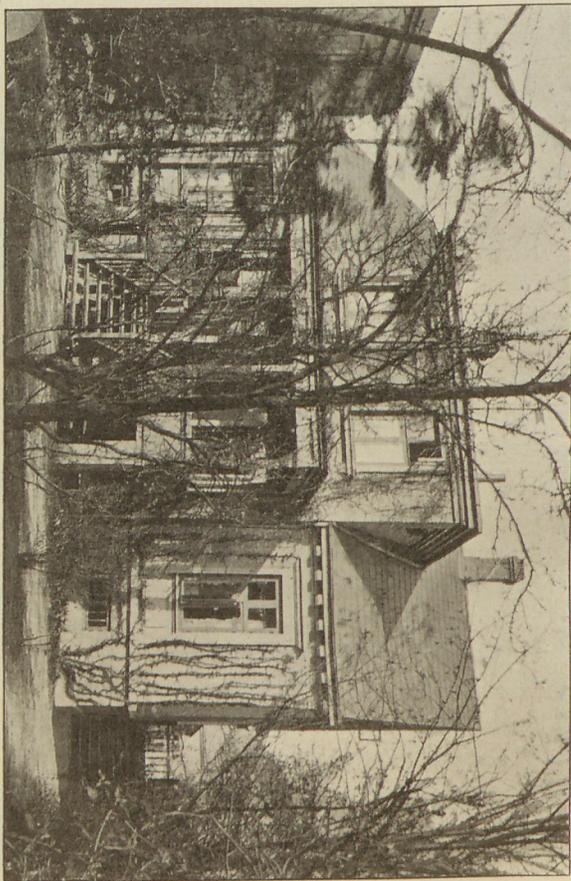
Paa denne Baggrund faar de Hjertesuk, man af og til støder paa i Brevene til Broderen og Svigerinden i Askov, dobbelt Værd for os: »Det er slet ikke saa let at se Guds Faderkærlighed i alt, hvad der møder os — og dog vil jeg ikke slippe Troen paa den, og jeg *haaber*, at den ikke vil blive taget fra mig; thi den er dog vor bedste Skat«^{*)}. Og da han som Slægtens Ældste havde samlet den unge Slægt om sig paa sin 80-Aarsdag, kunde han samle Summen af sin Livserfaring i de Ord:

*) 28/8 1889.

Livet er det dejligste Eventyr
i Vorherres Navn og i det danske Folk.

Naar Johs. Schrøder i sit Livs Aften kunde aflægge saa skønt et Vidnesbyrd om Menneskelivets Herlighed, kom det sikkert af, at han følte det som en stor Lykke, at han havde faaet Lov at tjene det danske Folk og den kristne Menighed paa mangfoldig Maade.

Det, han først tog fat paa, og som han aldrig slap, saa længe Lemmerne vilde lystre, var *Arbejdet blandt og for de unge Soldater*, de Mænd, der, som han kunde sige det, havde ikke alene den Pligt, men det Privilegium i givet Fald at være Danmarks Værn. Det var nok nogle af hans gamle Elever fra Sydsjælland, der først bad ham holde Møder med Soldater, men det gav straks Genlyd i den gamle Veterans eget Bryst. Han havde oplevet i 1864, at der kunde være Lydhørhed hos det unge Mandskab. Det hændte en Dag, mens alt var i Forfald ved hans Kompagni, at Løjtnant Eckeroth, nys udskrevet fra Sygehuset, skulde »aflevere« Styrken; til daglig var der ingen Appel i nogen Øvelse, men da Løjtnanten kommanderede, var Kompagniet som omskabt. Gevær-grebene fulgte Slag i Slag, saa det sang. Da han spurgte Kammeraterne, hvad det kom af, svarede de, at Løjtnanten kunde de godt lide, for mens de laa paa Dybbøl og ventede i Timevis paa et muligt Angreb, havde han ofte samlet dem og fortalt for dem. — Han havde været til Feltgudstjeneste i den overfyldte Ulkebøl Kirke paa Als, hvor Johs. Clausen prækede, mens Kanonerne Drønen gav den dybt alvorlige Undertone. — Derfor vilde han gerne være med til at skabe et venligt Tilholdssted for de mange

unge, der kom fra vaagne Kredse, og derved række dem en hjælpende Haand, saa de ogsaa kunde drage deres Kammerater med ind i det aandelige Liv, disse aldrig før havde mødt, og hjælpe dem til at bruge deres Fritid paa en god Maade. Det stod ham klart, at det var kun halvendt Daad, om man nøjedes med at skaffe Soldaterne et Tilholdssted, hvor de kunde faa deres Sager opbevaret, se den hjemlige Avis, sidde i Fred og Ro og læse en Bog eller skrive et Brev og træffe Bekendte og ligesindede. Han var klar paa, at skulde det blive til mere end en ydre Ramme, saa maatte den fyldes med aandeligt Indhold, saa maatte der være nogen, der kunde give Tonen an baade i Sang og Tale, saa Livet i Soldaterhjemmet virkelig kunde faa det gode Hjemlivs Præg. Derfor mødte han selv op blandt sine Soldater, saa meget hans Tid tillod; han kunde sørge over aldrig at have naaet tilnærmelsesvis at have den Tid til Raadighed, som Virksomheden iblandt Soldater behøver. Han var utrættelig til at søge gode Talere til de ugentlige Møder og byde paa Emner og Underholdninger, som maatte kunne fængsle de unge; selv kunde han møde Søndag efter Søndag Vinteren igennem for med sine Lysbilleder at aabne Soldaternes Øjne for vort Lands Skønhed og Museernes Skatte eller vække deres historiske Sans ved Billedernes Hjælp. Han kunde sidde en Søndag i sit Hjem omgivet af Slægt og Venner: der var intet, der kunde holde ham tilbage, naar han vidste, nu begyndte de at samles ude i Soldaterhjemmet. Om det saa var Julens første Festdag, delte han den med sine kære Soldater; da var der af kærlige Hænder og forstaaende Hjerter sørget for Gaver til hver enkelt, som kom for at finde Erstatning for Jul i Barndomshjem-

met, men den bedste Gave, de fik, var dog vel nok at se den straalende Glæde, hvormed den gamle Mand delte ud til dem, ikke bare Pakkerne, men sin egen Juleglæde.

Der er mange af dem, der var med til den første beskedne Begyndelse i Stuen hos Gæstgiver C. A. Otto i Peder Hvitfeldtsstræde Nr. 9, der med dyb Taknemlighed mindes, hvad Johs. Schrøder var for dem, ikke alene ved Onsdagsmøderne, men ogsaa naar man under hans Vejledning besøgte Museerne eller tog en Udflugt om Søndagen til Roskilde Domkirke eller til Grundtvigs Grav paa Køge Aas. En af dem*), der var med til slige Sammenkomster i 1877, har fortalt, hvordan han ti Aar senere besøgte en sjællandsk Friskolelærer, der som Soldat ogsaa var kommen hos Otto: »da var det, som om vi var gamle bekendte, skønt vi ikke havde været der samme Aar, men vi havde tildels oplevet det samme ved Schrøders Omhu for Soldaterne og deres Venner.«

Det var straks efter sin Bosættelse i Hovedstaden, at Johs. Schrøder saaledes tog fat paa at mildne Tjenestetiden for de unge Soldater. Det førte til, at han tog virksom Del i Arbejdet for at faa oprettet *Københavns Højskoleforening* (1878), i hvis Ledelse han traadte ind som Næstformand og Sekretær. Hver Onsdag Aften holdtes nu her et offentligt Møde, der særlig var beregnet paa Soldater; det var Schrøder, der ikke alene ledede disse Møder, men i Reglen ogsaa førte Ordet; sine Emner valgte han oftest fra Eventyr eller Sagaer. Men han tog ogsaa ivrig Del i Foreningens øvrige Liv i de første fem Aar og kastede

*) Slojdlærer Jesper J. Korsholm. Et kønt Vidnesbyrd om Soldaterarbejdet i disse første Aar har jeg ogsaa modtaget fra Gaardejer P. Madsen, Roost, nu Toflund.

sig med Varme ind i Lørdagsdebatterne om Tidens brændende Spørgsmaal; som 80-aarig kunde han den 13. April 1918 ved Højskoleforeningens 40-Aars Fest paa en saare frisk og fornøjelig Maade fremdrage Minder fra det første Femaar.

Da Bjørnstjerne Bjørnson havde holdt Foredrag om Republikkens Velsignelser og sluttet sin lange Tale med, at Republikken vilde komme »saa stille som et Brev med Posten«, fremkaldte Schrøder, der var stærkt misfornøjet med, at Har. Holm havde opfordret en Mand, der som Bjørnson stod i skarp Mod-sætning til Kristendommen, til at tale til de unge, en Forhandling Ugedagen derefter, hvor han i sit Modforedrag godtgjorde, at Statsformen ingen videre Indflydelse kan øve paa det driftige Erhvervsliv, naar der ellers er fri borgerlige Kaar.

For Johs. Schrøder blev Højskoleforeningen dog kun en Overgang til at faa-rejst et særligt Soldaterhjem. Det viste sig nemlig snart, at det kun var de Soldater, der i Forvejen havde Tilknytning til Folkehøjskolen, som sluttede sig til Højskoleforeningen, og disse udgjorde kun et ringe Mindretal ved de københavnske Afdelinger. Der var flere af Højskoleforeningens Medlemmer, bl. a. Sergent Th. J. Sort, der ivrig tilskyndede ham til at grunde et Hjem, der kunde blive Soldaternes eget; da dette skete i 1882, trak Schrøder sig tilbage fra Højskoleforeningen. Det er da i *Soldaterhjemmet paa Christianshavn*, i de senere Aar i en Nabobygning til Baadsmannsstrædes Kaserne, at Johs. Schrøder en Menneskealder igennem er færdes som en Fader mellem de skiftende Hold Soldater. Med de mange Kaserne for forskellige Vaabenarter, der findes i denne ret isolerede Bydel, var det en velvalgt Plads at tage fat paa. Men Schrøder øn-

skede ikke at blive staaende ved denne Begyndelse; han vilde have oprettet i det mindste ét Hjem til, men maatte paa Grund af manglende Forstaaelse i de Kredse paa Landet, der burde have været de første til at støtte ham, nøjes med et lille tarveligt Filialarbejde paa en Art Samlingsstue paa Sølvgadens Kaserne. Da der efter »Systemskiftet« kom større Forstaaelse for, hvilke Vanskeligheder Soldatertjenestens Fritid kan medføre, og J. C. Christensen fik »Dannevirke« oprettet, begik man den skæbnesvangre Fejl ikke at søge Tilknytning til Johs. Schrøders Arbejde. Følgen var, at man fik rejst en smuk ydre Form uden Livsindhold, og inden man fik Skeen taget i en anden Haand, havde K. F. U. M. med klar Forstaaelse af den aandelige Opgaves Vigtighed ganske overfløjet, hvad der var gjort fra Højskolevennernes Side, saa man næsten glemte, at det var Johs. Schrøder, der først af alle havde taget denne Sag op.

Selv var han utrættelig til det sidste og spejdede stadig efter Muligheder for at faa Foden ind ny Steder. Under Verdenskrigen maatte N. H. Rasmussen som gammel Marinesoldat være hans Lods paa en Aftentur til Søværnets Kaserne, hvor han talte for 300 af Flaadens Mandskab; ja, han havde endog Planer om at tage ud paa Vagtskibene i Store Belt.

Naar han kunde blive ved at færdes saa ufortrødent blandt de unge, selv da han forlængst var passeret Støvets Aar, kom det af, at *han paa enestaaende Maade selv holdt sig ung* paa Sjæl og Legeme, lige til han naaede »Kæmpealderen«, de 80 Aar. Det kunde være helt beskæmmende for os unge Mennesker at tale med den gamle Mand, for vi opdagede Gang paa Gang, at han havde større Forstaaelse end vi unge af de Muligheder, Dagens Begivenheder syn-

tes at aabne herhjemme og ude i de fjerneste Egne; hvor han saa Idealets Fane blive hejst, var han altid den første, der meldte sig til Fanevagt, uden at spørge smaalig, om der var nogen Mulighed for at virkeliggøre de kønne Tanker. Gang paa Gang var det den gamle af Aar, der stod med Ungdomssindets Varme og *Tro paa Idealernes Sejr*, medens vi, der var unge af Aar, snusfornuftige rystede paa Hovedet af denne uforbederlige Idealist. Men der var ikke mange, det var bedre at ty til, naar det brød og gærede i det unge Sind, end Johs. Schrøder, saa frisindet og kærligt forstaaende kunde han tage paa unge Menne-skers aandelige Vanskeligheder.

Det gav ham ogsaa Tilknytning til Soldaterne, at han selv frivillig øvede de samme Idrætter som de og holdt sit Legeme frisk derigennem. Han stod som *frivillig Skytte* i Københavns Skytteforening, hvis Kasserer han var 1880—98; saa sent som midt under Verdenskrigen mødte N. H. Rasmussen ham med Riflen paa Nakken paa Vej til Skydebanerne paa Amager. 57 Aar gammel meldte han sig første Gang til *Gymnastik* hos N. H. Rasmussen; han gik paa et Morgenhold for unge lige til 1907. Først da han var naaet op paa de 69, søgte han over paa et af de ældres Hold, og her holdt han trolig ud, lige til Sygdommen ramte ham. Han kunde, som General Madsen sagde, »som en Fugl« sætte over Bukken; og han kunde klavre i Tov helt op til Loftet. Med Liv og Sjæl var han med i Sangen, naar der togedes rundt i March til: »I alle de Riger og Lande« eller »I Natten klam og kold« o. lign.

Den samme Trang til at virke for Folk og Land, som gav sig Udtryk i Johs. Schrøders Arbejde blandt Soldaterne, lagde han ogsaa for Dagen i sin Omsorg

for vore Landsmænd hinsides Grænsen og det store Verdenshav. Fra »*Sønderjydske Samfund*« i København blev stiftet 1884, var han sammen med Murermester Kruse og Professor C. Nyrop de bærende i dette Arbejde for at styrke Sammenholdet mellem-Danske paa begge Sider af Aaen. »*Flensborg Avis*« var hans kæreste Blad, selv om han nok kunde ryge i Flint, naar J. Jessen uden hjertelig Forstaaelse slog løs paa Højskolerne. Naar han kunde, lagde han sin Ferierejse til Sønderjylland; det var ham om at gøre at leve saadan med de Mænd, der bar den sønderjydske Sag frem, at han kunde følge Kampen under alle dens forskellige Former. Der var næppe noget, han hellere vilde, end vise Lysbilleder og fortælle om vort omstridte Land og dets Mænd. Der var noget symbolsk i, at da han sidste Gang stod paa Talerstolen, var det som den sønderjydske Sags Talsmand. Hvor fulgte han ikke utrættet Verdenskrigens langsommelige Gang, fra ført til sidst baaret oppe af Troen paa Rettens Sejr, at det nu gryede ad Dag for vore Landsmænd midt under deres største Nød. Han glædede sig over med sine Venner at kunne dele Brevene fra de to sønderjydske Krigsfangepræster*). Selv da han laa lammet paa Sottesengen, slap hans Tanke ikke Danmarks Maal af Sigte. Hvor livede han ikke op, naar der kom en og fortalte om Krigsfangernes Besøg i København. Men hans Tro paa Danmarks Ret til Slesvigs Jord var ikke forbundet med noget Had til det tyske Folk. Han kunde fylde sit Sind med Tanken om Danmark til Ejderen, men da min Hustru sidste Gang saa til ham og fortalte ham om mine Oplevelser blandt tyske Højskolefolk, kunde

*) N. A. Jensen i Frankrig og Rusland, Troensegaard-Hansen i England.

han ogsaa sige med Tak: »Nu har jeg faaet meget at tænke paa, — næsten alt for meget.«

Johs. Schrøder var ogsaa en af de mest trofaste og forstaaende Venner af den dansk-amerikanske Sag. Frederik Lange Grundtvigs Besøg optog ham stærkt. Han blev Formand for Københavns Afdeling af *Dansk Folkesamfund* fra 1894. Han havde Planer om at oprette et Emigranthjem. I de dansk-amerikanske Stævner tog han livlig Del; thi han var ivrig for, at der burde gøres noget for »at skaffe Danske født i Nordamerika en god og nyttig Modtagelse, naar de gjorde Rejser hertil«. I 1909 ordnede han og Fabrikant H. P. Jensen i Fortsættelse af Stævnet i Roskilde en amerikansk Dag i København; da Gæsterne var samlet i Vartov, fremdrog Johs. Schrøder Minder fra Grundtvigs Præstetid. Det var ham en Glæde i flere Aar at have en Datter af Red. M. Holst, »Dannevirke«, i sit Hus. Men det har ikke været nemt for ham i de sidste Aar at se Interessen for vore udvandrede Landsmænd svinde mere og mere og selv at skulle slette de udmeldte i Medlemslisten.

Det var ikke alene det danske Folks Sag, Johs. Schrøder vilde tjene, det var lige saa fuldt den kristne Menighed. I den hjemlige Kreds blev han Medlem af *Vartov frie Menigheds Raad*. I Menighedens Ærinde maatte han to Gange til Vestsjælland for at bede V. J. Hoff blive dens Præst. Ved Præsteskilte taler han altid for, at Vartovkredsen ikke alene skal tænke paa, hvem der passer de gamle i Kredsen, men ogsaa paa den Forpligtelse, de har taget i Arv fra den ældre Slægt: at være et Brændpunkt for den grundtvigske Menighed, eller som han selv kaldte det: den kirkelige Retning; derfor lagde han Vægt paa at faa en Præst, der kunde tage et Arbejde op blandt de

unge og betyde noget for de studerende. Ved de maa-
nedlige Menighedsmøder mødte han trofast, og naar
Lejlighed var dertil, aflagde han sit varme Vidnes-
byrd. Hans Bog om Handskemager *N. F. Larsen* (64
S., 1885) er et af de trykte Vidnesbyrd om hans Ind-
levethed i Vartovkredsen.*) Trods den beskedne Maade,
han færdedes i Kredsen paa, er der sikkert mange
Vartovfolk, der ved hans Død har følt, at det var
en af »Pillerne«, der faldt.

Der er ikke mange, der saa inderligt har tilegnet
sig, hvad Grundtvig vilde lære det danske Kristen-
folk: Foreningen af *Fasthed*, i Forvisning om at bygge
paa Ordets Klippegrund, og *Frisind* i Samarbejde med
Mennesker, der ikke deler dette kirkelige Syn. Et
Vidnesbyrd om hans lyse Tillid til Livskraften i den
kirkelige Anskuelse finder vi i et Brev til Broderen i
Askov (21/9 98): »Mit Indtryk af Vennemødet samler
sig i noget tilsvarende til Israeliternes Jubel, naar de
efter Mathedstider kunde udbryde: Guds Ark er kom-
met i vor Lejr! Bekendelsen af Jesus Kristus i Ordet,
det levende Ord ved Daab og Nadver, og Hævdelsen
af, at Pagtens Ord er fra Vorherre Jesus selv, har,
synes det mig, været svag, men brød ved denne Lej-
lighed frem igen med Styrke — og saa blev der taget
alvorlig Afstand fra Maskepi med de moderne Aan-
der! Maatte dette nu vise sig som mere end et Efter-
skin af svundne Dages Herlighed.«

Johs. Schrøder lod det ikke være nok med Fest-
mødets Begejstring; han tog Dagens Hede og Byrde
paa sig, det trælse Kontorarbejde for *K. S. Dets Sor-
ger og Glæder* er ogsaa hans. Han søger Udveje til at
faa Arbejderkredse i Tale; foranlediget af et Foredrag

*) Jfr. ogsaa Johs. Schrøder: Mindeblade fra Grundtvigs Hundreedaars-
fest September 1883.

af Poul la Cour kommer han ind paa »den Tanke, at Emner, der ligger københavnske Erhvervsmentesker nærmere end det historisk-poetiske kunde være gode i Arbejdernes Forsamlingshuse, hvis de kan paa en naturlig Maade bringes ind under vort kristelige Hovedarbejde.« Det er ham en Hjertensglæde, at det bliver hans Søn, Arkitekt Rolf Schroeder, overdraget at rejse en Borg for dette Arbejde i Københavns Midte; men det er med dyb Sorg, han af tvingende økonomiske Grunde nødes til at gaa paa Akkord og give sit Minde til, at Ungdomsarbejdet forvises til Tagetager og Bagtrapper. Hvor glædede han sig paa det sidste over at se Skarerne fylke sig for at frigøre »Grundtvigs Hus«, saa det helt og fuldt kunde tjene sin Idé.

Det var ud fra sit urokkelige faste Stade i det grundtvigske, at Johs. Schrøder gik ind i *Arbejdet for kirkelige Føellesanliggender*. — Han paatog sig den besværlige Ledelse af *Bureau for kirkelige Møder*; naar han skrev Beretningen fra disse Bethesdamøder, kunde han altid pege paa det samlende. Han favnede saa vidt, at han ikke kunde forstaa, hvorfor saa mange af hans kirkelige Meningsfæller ikke kunde faa Tanke og Kraft nok til udover de nærmeste Krav ogsaa at være med til at bære Evangeliet ud til Hedningene. Navnlig hvor der var Tale om en Folkemission som i Grønland og i Santalistan, hvor Opgaven baade er at lære lavtstaaende Stammer Menneskelivets sande Herlighed at kende og at bringe Frelsesbudskabet til Syndere, var Johs. Schrøder af fuldeste Hjerte med i Arbejdet. Han var en af de gamle »rigtige« *Santalvenner*, der havde været med, lige fra Børresen i 1876 første Gang kom hjem og lagde Santalmissionen i den danske Menigheds Haand. Han blev denne Mis-

sions Kasserer (1896—1913) og redigerede dens Blad »Santal-Posten« (1891—1913). Ogsaa paa dette Omraade kendtes det, at han ejede den lyse Tro, som ikke giver op i de »ringe Dage«. Hvor andre kun saa graat i graat, øjnede han Vaarkraftens spirende Værk. Han berejste Danmark paa Kryds og tværs for at vise sine Lysbilleder fra Livet i Santalistan, og han kunde da fortælle inderligt og gribende om Missionærernes Gerning og vidne stærkt: Guds Aand er end saa rig og rund som første Pinsedagen. Sagen laa ham saa stærkt paa Sinde, at hvor ondt det end kunde gøre ham at se, at Missionen mere og mere gled over til Indre Mission paa Grund af manglende Forstaaelse i den grundtvigske Lejr, gav han dog ikke op, men tog Samarbejdet med den anden Retning, idet han dog stadig søgte at opflamme Missionskærligheden hos sine kirkelige Venner, saa snart han øjnede en ulmende Glød. Jeg husker saaledes en Aften, han havde »Studenterkredsen« ude hos sig i Hjemmet paa Dr. Olgasvej for at prøve, om han ikke ved Pastor Fonnesbech-Wulffs Hjælp kunde faa vakt Missionssansen hos os unge. — I *Grønland* er hans Navn særlig knyttet til Opførelsen af Menigheds- huset i Frederiksdal.

Der kunde nævnes endnu en Række Omraader, hvor hans varme Hjertelag for alle, der trængte til Kærlighed, til en hjælpende Haand, til et opmuntrende Ord eller et Trøstens Budskab har tilskyndet ham til at gaa med i Arbejdet. Det gælder *St. Peders Gæstehjem*, hvor han ikke alene havde den økonomiske Ledelse, men ogsaa kunde holde gudelige Forsamlinger for de hjemløse Stakler, det gælder *Istedgades Asyl*, hvor han gerne vilde være med at sprede Sol over Fattigbørns blege Ansigter, det gælder *Kirke-*

lig Ungdomsforening, hvor hans Deltagelse i Bestyrelsen ikke var en Formssag, men hvor han gerne stod Lederne bi med Raad og Daad. Men det maa være nok at nævne disse Ting. Der er alt sagt saa meget til Johs. Schrøders Karakteristik gennem de mangfoldige andre Arbejder, at enhver kan slutte sig til, hvordan han har røgtet ogsaa disse Kald.

Det var ikke med Veltalenheds overbevisende Ord, Johs. Schrøder virkede, men som en stilfærdig Ordfører for den Sag, han i Ærlighed og Sandhed vilde tjene. Kunde han samarbejde med Mennesker fra andre Lejre, saa kunde han ogsaa i Sandhedens Navn revse sine nærmeste, naar han syntes, de vovede sig saa langt ud, at de sveg Idealet. Om det saa var sin kære Broder i Askov, kunde han uforfærdet sige ham sin Mening, naar denne i 80ernes politiske Kampaar ikke uforbeholdent stillede sig ved N. J. Termansens Side for at forene Frihed og Forsvarsvilje, eller naar L. Schrøder under Forhandlingerne om Kirkeforfatningen havde strakt sig videre, end den yngre Broder fandt foreneligt med ægte kirkelig Frihed. Hvor frisindet J. Schrøder ønskede de kirkelige Forhold ordnet, fremgaar bl. a. af hans Pjece: »Præstevalg. Et Lægmandsindlæg i Forhandlingen om de kirkelige Lovforslag« (64 S., 1902). Han førte ogsaa Krigen over i Bjørnsons eget Land ved under »Signalfejden« at skrive mod Tyskerkursen i Oplandenes Avis.

Da Johs. Schrøder fyldte 75, trak han sig ud af de fleste af sine Forretninger, men han var for flittig en Mand til derfor at unde sig en stille Livsaften. I Dagblade og Ugeblade, mest saadanne, der stod politisk uafhængige (for Partimand blev han aldrig), blev han ved at sige sin Mening om Dagens Spørgsmaal.

Saa arbejdede han med *Vartovs Historie* og syslede med sine *Minder*, foruden at han passede Hus og Have.

Mange havde ønsket ham en Død som Oberst Aksel Liljefalk, der sank død sammen efter sin Tale ved et af »Hovedstaden«s nationale Møder. Johs. Schrøder faldt paa en Vis ogsaa paa Valen; han blev mærket til Døden, da han den 30. April 1918 stod og viste Lysbilleder fra Sønderjylland ved »Sønderjydsk Samfund«s Møde i Studenterforeningen. Ramt af Hjerneblødning blev han staaende oprejst, Ordene kom langsommere og langsommere, Stemmen blev utydelig, men han holdt Fanen oppe, til Mødet var endt.

Saa ventede der ham endda et langt og trangt Sygeleje paa halvtredie Aar, en Tid, der stillede store Krav til hans Døtre, men Faderen lønnede dem med rørende Taknemlighed. Hvem der saa til den gamle Mand, vil kunne vidne, at man tog Opbyggelse og Velsignelse med fra det Sygeleje. Det er kun de bedste, der kan taale at blive stillet paa en saadan Taalmodighedens Prøve. Men saa levede han dog længe nok til her paa Jord at opleve Fuldbyrnelsen af sit urimelige Haab for Nordslesvig. Den 23. Oktober 1920 lukkede hans milde, trofaste Øjne sig i Døden; en af hans Venner har sagt: at se ind i de Øjne var som at bade sig i Godhed.

Den, der tror Vorherre vel,
er den allerstørste Sjæl.

Jordefærden fandt Sted fra Vartov Kirke den 30. Oktober 1920. Sognepræst Chr. Welding, Helligaandskirken, holdt en køn og sanddru Mindetale og forrettede Jordpaakastelsen paa Fasankirkegaard. I Kirken blev afsunget denne Salme, som Johs. Schrøder har skrevet til Pastor A. Leths Guldbryllup i 1896:

Salige de Mennesker, som have Deres Styrke i Dig,
I hvis Hjerter er banede Veje!
Vandrende gennem Taarernes Dal, gøre de den til en Kilde
Og i Velsignelse hyller sig Eftersarsregnen.
De gaa fra Sejr til Sejr,
Fremtræde for Gud i Zion.

Ps. 84 ved F. I. Heise.

Melodi: Nu vil vi sjunge og være glad.
(Af V. Kalhauge.)

Nu vil vi sjunge og være fro,
i Jesu Kristi Navn!
til det vi fæstede aarle vor Tro,
det fører saa sikkert i Havn!

Ja salige ere de, Kvinde og Mand,
som har deres Styrke i Dig,
Du mægtige Herre! vel danne du kan
i Hjertet en banet Vej.

Hvor Du i Hjertet gaar ind og ud,
hvor intet er lukket for Dig,
der bygges en Englestige til Gud,
thi selv er Du Livets Vej.

Der banes Vejen af Suk og Bøn,
med Amen og Gud ske Lov!
med Tak for Gaver i Lys og i Løn
alt efter hver enkelts Behov.

Og hvor Du hjemme i Hjertet er,
selv i den inderste Vraa,
der trives ej Torn, ej onde Bær,
men Kærlighedsblomster smaa.

Men fører Din Vej gennem mangel Dal,
hvor Taarer dugger vor Sjæl,
Du selv den omskaber til Kilde' saa sval
med Kræfter fra Livets Væld.

Og kommer Høsten med gyldent Løv,
som melder om Vinter nær —
vi véd: Du er den, der oprejser Støv
til Zions sejrende Hær!

Thi vil vi sjunge og være fro
i Dit, vor Herres Navn!
Du slaar over Dybet din lysende Bro
Du fører os sikkert i Havn!

